

всех свойств, отражающих динамику, активность эмоциональности и ее качество (модальность и знак доминирующих эмоций). Второй уровень включает собственно личностные свойства: систему ценностей, направленность, потребностно-мотивационную сферу, которые представлены в эмоциональности. Третий уровень, социально-императивный, содержит класс характеристик эмоциональности, отражающих особенности включения личности в разнообразные общественные, социальные отношения и испытывающих влияние реальной социальной среды, социальных норм, культурных традиций на особенности эмоциональных переживаний и их проявлений. Выделение отдельных подсистем основано на дифференциации, их взаимодействие возможно через смежные зоны и осуществляется на принципах интеграции. Континуально-иерархическая структура эмоциональности представлена на основе системного и интегрального подходов как многоуровневая и полимодальная система, как совокупность компонентов, взаимодействующих между собой, что обеспечивает ее целостность.

Ключевые слова: эмоциональность, личность, структура, континуум, иерархия, формально-динамическая подструктура, содержательно-личностная подструктура, социально-императивная подструктура.

O. P. Sannikova

THE CONTINUUM – HIERARCHICAL MODEL OF EMOTIONALITY

The continuum – hierarchical model of emotionality' structure is presented. It is regarded as a macrosystem, which consists of the split - level and interconnected subsystems. They have the specific descriptions. These levels are distinguished as the following: formally-dynamic; content-personal and socio-imperative. The first formally-dynamic level is served as a basis for the development of the next two other levels and it includes the set of all properties, which reflect the dynamics, the activity of the psychic phenomena and the individual properties of a constitutional nature. The second content-personal level includes the actual personal characteristics such as: a system of values, orientation, needed- motivational sphere, etc. The third socio-imperative level contains the class of descriptions that reflect the features of a personality's inclusion into a variety of public and social relations and experiencing the impact of the real social environment, social norms, cultural traditions and etc. The selection of the separate subsystems is based on the differentiation; their interaction is possible through the contiguous areas and it is carried out due to the principles of integration. The continuum – hierarchical structure of a personality is presented on the basis of a system approach, which is regarded as a multi-level and multimodal system with a set of components, which interact with each other that provides its integrity.

Keywords: emotionality, personality, structure, continuum, hierarchy, formally-dynamic fine-tuning, richly-personality fine-tuning, socially-imperative fine-tuning.

Подано до редакції 27.02.2014

УДК 159.316.6

T. B. Сінельнікова

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПІДЛІТКІВ – АКТИВНИХ КОРИСТУВАЧІВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ

У статті розглядається актуальна проблема високої активності підлітків в Інтернеті, а також досліджуються певні психологічні особливості представників даної вікової групи, котрі є активними користувачами соціальних мереж.

Ключові слова: соціальна мережа, підлітковий вік, психологічні особливості, активні користувачі соціальних мереж.

Проблема вивчення психології підлітків, які є активними користувачами соціальних мереж, обумовлена рядом важливих обставин. Перш за все, вона визначається особливостями самого підліткового віку. Саме у цей період відбувається усвідомлення дитиною своєї індивідуальності, змінюється її ставлення до навколишнього світу, до себе, до інших людей, відбувається перебудова потреб та мотивів, поведінки. Підлітку необхідно узгоджувати свої потреби з очікуваннями оточуючих та вимогами соціальних норм. Необхідність такого пристосування часто пов'я-

зана із значними труднощами, котрі й стають причиною виникнення внутрішніх конфліктів підлітка. Такі суперечності можуть протікати у гострій формі, зумовлюючи сильні емоційні переживання, порушення у поведінці школярів, у їх взаєминах з дорослими та однолітками.

По-друге, з розвитком комп'ютерних технологій досить гостро постала проблема інтернет-залежності у дітей різного віку, особливо у підлітків. Світова глобалізація, інтенсифікація навчання в школі, великий обсяг домашніх завдань, телебачення, комп'ютер

створюють дефіцит спілкування підлітка з однолітками та дорослими. Підліток, входячи в ілюзорний світ, спілкується з машиною, реакцію якої можна передбачити завжди, відходить від реалій життя. Дуже часто спілкування з комп'ютером поступово замінює повноцінне, реальне спілкування. Однією з форм віртуального спілкування є соціальний сайт, що має певну структуру, спрямовану на представлення і підтримку стосунків з іншими користувачами Інтернету [5].

Феномен «мережевого спілкування» цікавий, насамперед, тим, що в Інтернеті практично невіловані невербальні компоненти (канали) комунікації, що породжує низку проблем [1].

По-перше, постає питання, як можна (і чи можливо взагалі) зрозуміти емоції співрозмовника, особливо якщо йдеться про особисте, інтимне спілкування з близькою людиною. Намагання передати емоції за допомогою так званих «смайликів» не вирішують проблеми, оскільки останні є скоріше артефактами, ніж емоційними проявами емоцій. По-друге, виникає проблема оперативної передачі змісту, адже іноді просто незрозуміло, про що запитує твій віртуальний співрозмовник, або ж чому він затримується із відповіддю, що в свою чергу створює хибну атрибуцію. Але як зазначають фахівці (Д.Грінфільд, І.Голдберг, А.Жичкіна та ін.) існують різні, іноді суперечливі, причини високої активності у соціальних мережах. Часто серед цих причин називаються певні психологічні особливості особистості (І.М.Баланов, Ю.М.Кузнецова К.Янг та ін.).

Отже, метою нашого дослідження стало визначення психологічних особливостей підлітків, що є активними користувачами соціальних мереж.

Дослідження здійснювалось за допомогою наступних методик: 1. Анкета «Моя активність в соціальних мережах»; 2. Методика діагностики рівня суб'єктивного відчуття самотності (Д.Расела і М. Фергюсона); 3. Діагностика емоційних бар'єрів в міжособистісному спілкуванні (В.В.Бойко); 4. Методика самооцінки, тривожності, ригідності та екстравертності (Д.Моудслі);

5. Методика діагностики показників і форм агресії (Баса-Даркі); 6. Тест В.Ф.Ряховського «Оцінка рівня комунікативних здібностей».

На першому етапі ми провели дослідження за допомогою розробленої нами анкети «Моя активність в соціальних мережах» з метою визначення активних та неактивних щодо соціальних мереж підлітків. Вона складалася з 17 запитань, спрямованих на виявлення кількості часу, проведеного в соціальних мережах, мети, з якою опитувані перебувають там, кількості друзів, визнання повноцінності чи неповноцінності віртуального спілкування. Активність ми визначали за допомогою авторської анкети, а також спираючись на дослідження психолога Кімберлі Янг, яка стверджує, що людину можна вважати інтернет-залежною, якщо вона проводить за комп'ютером (в інтернеті) більше ніж 36 годин на тиждень, тобто більше 5 годин на добу. Таким чином, до активних користувачів соціальних мереж ми відносили підлітків, які проводять в соціальних мережах 2-2,5 години кожен день. Було відібрано 30 активних і 30 неактивних користувачів соціальних мереж. Також було виявлено наступні особливості: 30% опитуваних мають більше 400 друзів в соціальних мережах; 45% почувають себе дискомфортно, якщо не відвідують соціальну мережу більше ніж два дні; 15% підлітків нехтують своїми справами задля спілкування в соціальній мережі.

На другому етапі було проведено дослідження серед активних та неактивних користувачів соціальних мереж, яке допомогло виділити їхні певні психологічні особливості.

По-перше, було проведено дослідження за методикою діагностики рівня суб'єктивного відчуття самотності (Д.Расела і М. Фергюсона).

Для більш наочного представлення, результати дослідження представлені в таблиці 1. Таким чином 60% підлітків, які є активними користувачами соціальних мереж мають високий рівень суб'єктивного відчуття самотності, 26%-середній рівень, 14%-низкий.

Таблиця 1.

Результати дослідження за методикою діагностики рівня суб'єктивного відчуття самотності (Д.Расела і М. Фергюсона).

Рівень	Активні		Неактивні	
Високий	18	60%	12	40%
Середній	8	26%	15	50%
Низький	4	14%	3	10%

Серед підлітків-неактивних користувачів соціальних мереж, 40%-високий рівень, 50%-середній, 10% мають низький рівень суб'єктивного відчуття самотності.

По-друге, була проведена діагностика емоційних бар'єрів в міжособистісному спілкуванні (В.В.Бойко).

За результатами дослідження, представленими діаграмою 1, ми бачимо, що 42% підлітків, активних користувачів соціальних мереж, мають деякі емоціональні труднощі в повсякденному спілкуванні (П1).

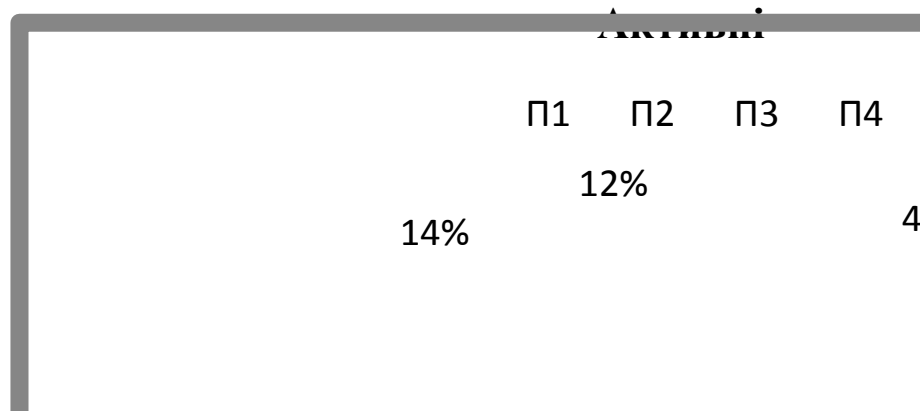
Для 32% респондентів емоції ускладнюють взаємодію з партнерами (П2). Також 14% з них не мають жодних емоціональних труднощів в повсякденному спілкуванні (П3). І тільки 12% підлітків емоції заважають встановлювати контакти з людьми (П4). Це може бути пов'язано з дезорганізуючими станами та реакціями.

Далі представлено дослідження серед підлітків, які не є активними користувачами соціальних мереж.

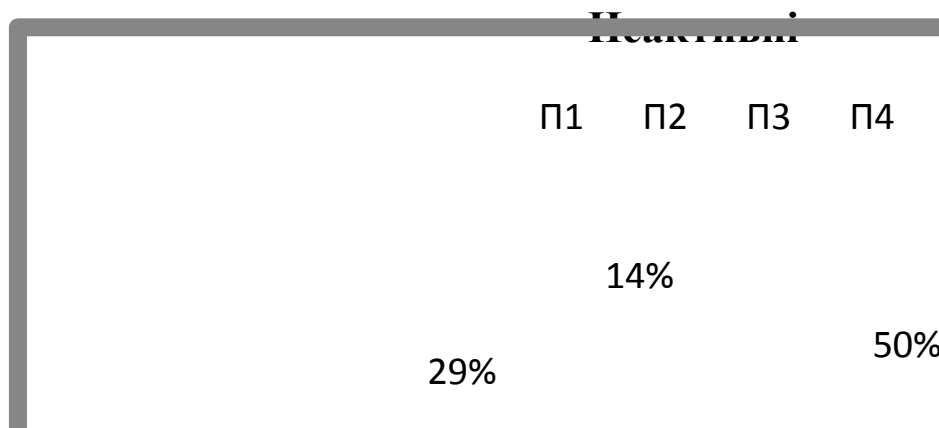
На діаграмі 2. показані результати дослідження емоційних бар'єрів в міжособистісному спілкуванні. Підлітки, які мають деякі емоційні проблеми в спілкуванні, складають 50%. У 7% присутні емоціональні бар'єри, які ускладнюють підліткам повсякденне міжособистісне спілкування. Не відчувають ніяких переш-

код 29% опитуваних. І 14% опитуваним емоції заважають установлювати контакти з людьми.

По-третє, проводилося дослідження самооцінки, тривожності, ригідності та екстравертності (Д.Моудслі). Для більш наочного представлення результатів ми представили їх у вигляді рисунку 1.

Діаграма 1. Дослідження за методикою діагностики емоційних бар'єрів в міжособистісному спілкуванні (В.В.Бойко) активних користувачів соцмереж.

Діаграма 2. Дослідження за методикою діагностики емоційних бар'єрів в міжособистісному спілкуванні (В.В.Бойко) неактивних користувачів соцмереж.

Як ми бачимо на рисунку 1, в результаті дослідження було виявлено: по-перше, показники високого рівня тривожності у підлітків, які є активними користувачами соціальних мереж – 53%, та неактивних – 34%; високий показник ригідності у підлітків, які не є активними користувачами соціальних мереж – 15%, у активних – 36%; екстравертність проявляється серед неактивних в мережах підлітків – 36%, в іншій групі досліджуваних – 51%.

По-четверте, нами було проведено дослідження за методикою діагностики показників і форм агресії (Баса-Даркі). Аналіз результатів дозволив виявити наступне: високий рівень фізичної агресії проявляється у 33% підлітків, які є активними користувачами соціальних мереж, та у 27% - у неактивних користувачів. Цікаво, що 41% активних підлітків має високий

рівень непрямой агресії, а неактивні лише – 19%. Високий рівень роздратованості спостерігається у 40% підлітків активних користувачів соціальних мереж, а в підлітків, які не ведуть активний образ життя в ірреальному спілкуванні, високий рівень роздратованості лише у 11%. Високий рівень прояву негативізму: активні – 68%, неактивні – 57%. Образа проявляється у високій мірі у 60% опитуваних підлітків-активних користувачів соціальних мереж, та у 39% - неактивних користувачів; підозрілість у 77% - активних; 58% - неактивних. Високий рівень вербальної агресії у 77% неактивних користувачів соціальних мереж підлітково-неадекватного віку, 64% у активних. Високий рівень почуття провини: 22% у групи респондентів, які більше часу спілкуються в інтернет просторі, та 13% підлітків, що більше спілкуються в реальному житті, аніж у віртуа-

льному. Високий рівень ворожості проявляється у 68% підлітків, які є активними користувачами соціальних мереж, та у 48%-неактивних підлітків в соціальних мережах. Щодо високого рівня агресивності, то він проявляється у 45%-активних, та 38%-неактивних користувачів соціальних мереж.

По-п'яте, відбулася діагностика оцінки комунікативних здібностей за допомогою теста В.Ф. Ряховського. Результати дослідження представлені на рисунку 2. Нижче подана характеристика виділених показників (П1,П2,П3,П4,П5,П6,П7).

Рис. 1. Дослідження самооцінки, тривожності, ригідності та екстравертивності (Д.Моудслі)

Рис. 2.

П1- підліток не комунікабельний, і страждає від цього більше всього він сам. Необхідно більше спілкуватися, контролювати себе. **П2-** замкнутий, неговіркий, віддає перевагу самотності, тому у нього мало друзів. Нова робота і необхідність нових контактів надовго виводить з рівноваги. **П3-** до певної міри товариський і в незнайомій обстановці почуває себе цілком упевнено. Та все ж з новими людьми сходиться з оглядкою, в диспутах бере участь неохоче. **П4-** нормальна комунікабельність. Підліток допитливий, терплячий в спілкуванні з іншими. В той же час екстравагантні витівки і багатослівність викликають у нього роздратування. **П5-** дуже товариський(іноді, можливо, навіть понад міру), цікавий, балакучий, непосидючий. **П6-** "рубаха-хлопець". Висока товарищескість. Береться за будь-яку справу, хоча не завжди може успішно довести його до кінця. **П7-** комунікабельність носить характер хвороби. Запальний, образливий, нерідко буває необ'єктивний.

Таблиця 2.

Таблиця загальних результатів за всіма методиками. (Порівняння серед активних та неактивних користувачів соціальних мереж).

Показники	Активні	Неактивні
1.Високий рівень суб'єктивного почуття самотності	60%	40%
2.Емоціональні бар'єри в міжособистісному спілкуванні	76%	57%
3.Високий рівень тривожності	53%	34%
4.Високий рівень ригідності	36%	15%
5.Екстравертивність	51%	36%
6.Ворожість	68%	48%
7.Агресивність	45%	38%
8.Високий рівень комунікативних здібностей	61%	34%

За результатами емпіричного дослідження можна зробити висновки, що підлітки, які є активними користувачами соціальних мереж, на відміну від неактивних мають певні психологічні особливості. Для них характерний високий рівень суб'єктивного почуття самотності. Виникнення самотності говорить про порушення в мережі реальних стосунків з оточуючи-

ми. Наявність емоційних бар'єрів в міжособистісному спілкуванні серед підлітків також може стати причиною активності в соціальних мережах. Високий рівень тривожності та ригідність у підлітків даної групи може бути причиною проблем у налагодженні стосунків із однолітками й підвищенні активності в нереальному світі, де підліток встановлює свої правила. Екстра-

вертованість у таких підлітків також на високому рівні. Рівень ворожості достатньо високий, так само як і рівень агресивності. Комунікативні здібності представлені на високому рівні, інколи навіть носять хворобливий характер. А це інколи може привести до виникнення конфліктних ситуацій. Навіть активність в соціальних мережах в повній мірі не задовольняє потребу в спілкуванні таких підлітків.

Таким чином, визначено, що на активність в соціальних мережах можуть впливати такі особливості особистості підлітка, як високий рівень відчуття су-

б'єктивної самотності, емоційні бар'єри в особистісному спілкуванні, високий рівень тривожності, високий рівень ригідності, ворожість, агресивність, високий хворобливий рівень комунікативних здібностей. Це ускладнює їх спілкування у реальному житті й може стати причиною втечі до ірреального простору.

Преспективу подальшого дослідження з даної проблеми ми вбачаємо в розробці власної програми та інтернет-тренінгу щодо ефективної організації часу в соціальних мережах та профілактики інтернет-залежності серед підлітків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Жичкина А. О возможностях психологических исследований в сети Интернет / А. Жичкина // Психологический Журнал. – 2000. – Т. 21. – № 2. – С. 75-78.
2. Міжнародний журнал присвячений дослідженням в мережі Інтернет «Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking» [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журналу: <http://www.liebertpub.com/CPB>.
3. Собкина, В.С., Белинская Е.П. Самопрезентация в виртуальной коммуникации и особенности

- идентичности подростков-пользователей Интернета / В.С.Собкина, Е.П.Белинская// Образование и информационная культура: Социологические аспекты. Труды по социологии образования. -Том V.- Выпуск VII, М.: Центр социологии образования РАО.- 2000.- С. 431-460
4. Якушина, Е.В. Подростки в Интернете / Е.В.Якушина//Педагогика. – 2001. - № 4. – с.21-25
5. Янг, К.С. Диагноз — Интернет-зависимость // Мир Интернет.- 2000. -№ 2.- с. 24-29

REFERENCES

1. Zhichkina A.O. On possibilities of psychological studies in Internet / A. Zhichkina // Psychological Journal. – 2000. – Т. 21. – № 2. – P. 75-78.
2. International journal dedicated to studies on the Internet «Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking» [Electronic source]. – Access to journal: <http://www.liebertpub.com/CPB>.
3. Sobkina V.S., Belinskaya Y.P. Self-presentation in virtual communication and peculiarities of identities of

- teenagers-users of the Internet / V.S. Sobkina, Y.P. Belinskaya// Education and informational culture: Sociology aspects. Works on educational sociology. Volume V.- Issue VII, M.: Education sociology centre RAE.- 2000.- P. 431-460
4. Yakushina, Y.V. Teenagers in Internet / Y.V.Yakushina// Pedagogika. – 2001. - № 4. –p.21-25
5. Yang, K.S. Diagnosis – Internet addiction // World of Internet.- 2000. -№ 2.- p. 24-29

Т. В. Синельникова

ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ПОДРОСТКОВ – АКТИВНЫХ ПОЛЬЗОВАТЕЛЕЙ СОЦИАЛЬНЫХ СЕТЕЙ

В статье рассматриваются особенности подросткового возраста, его кризисы, возрастание потребности в общении с ровесниками, что делает эту возрастную группу наиболее подверженной влиянию Интернета, а именно социальных сетей. Также в публикации описано эмпирическое исследование, направленное на выявление определенных психологических особенностей личности подростков – активных пользователей социальных сетей. Выяснено, что высокая активность в социальных сетях может быть вызвана такими личностными особенностями, которые затрудняют общение подростка в реальной жизни, а именно: высокий уровень ощущения субъективного одиночества, эмоциональные барьеры в общении, высокая тревожность, ригидность, агрессивность и враждебность.

Ключевые слова: социальная сеть, подростковый возраст, психологические особенности, активные пользователи социальных сетей.

T. V. Sinel'nikova

PSYCHOLOGICAL PECULIARITIES OF TEENAGERS – ACTIVE USERS OF SOCIAL NETWORKS.

The article deals with peculiarities of teen age, its crises, increase of demand for communication with peers that make this age group especially prone to Internet influence, particularly by social networks. The article also describes empirical study aimed at exposing certain psychological personality peculiarities of teenagers – active users of social networks. It has been determined that high activity in social networks might be caused by such personality traits that obstruct communication of a teenager in real life, namely high level of subjective solitude sensation, emotional barriers in communication, high anxiety, rigidity, aggressiveness and animosity. These traits complicate communication between teenagers and can cause their "escape" to virtual reality. The perspective of further research we perceive in devel-

opment of our own program and internet-trainings on efficient time organization in social networks and prevention of internet addiction among teenagers.

Keywords: social network, teen age, psychological peculiarities, active users of social networks.

Подано до редакції 28.02.2014
